

УДК 615.838.03+616-036.8[(477.24)

І. К. БАБОВА¹, В. С. РОЖКОВ²

Аналіз послуг ранньої санаторної реабілітації у санаторно-курортних закладах Одеської області

¹Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України;

²ДУ «Український НДІ медичної реабілітації та курортології МОЗ України», м. Одеса

Резюме. Проаналізовано тенденції смертності, захворюваності та інвалідності від основних груп неінфекційних захворювань в Україні. Описано механізми надання послуг ранньої санаторної реабілітації за основними медичними напрямками за рахунок Фонду соціального страхування (ФСС) України ФСС. В статті проаналізовано стан надання послуг ранньої санаторної реабілітації за рахунок ФСС в Одеській області, охарактеризовано природні лікувальні ресурси Одеської області. Показано переваги для санаторно-курортних закладів різної форми власності та відомчого підпорядкування, що надають послуги ранньої реабілітації: цілорічне функціонування курортів, що є запорукою їх сталого розвитку, ефективною боротьбою з сезонністю надання санаторно-курортних послуг, цілорічної зайнятості медичного персоналу санаторно-курортних закладів; участь в реформуванні системи охорони здоров'я за рахунок реалізації принципів державно-приватного співробітництва при наданні медичних послуг, зокрема з ранньої санаторної реабілітації, пацієнт-орієнтованого підходу та принципу «гроші йдуть за пацієнтом». Етапність та повний обсяг надання медичної допомоги, включно з реабілітаційною, є запорукою скорішого відновлення працездатності та покращення якості життя хворих, попередження хронізації захворювань та інвалідизації, повернення до активного життя.

Ключові слова: рання санаторна реабілітація, неінфекційні захворювання, Фонд соціального страхування України, Одеська область.

В Україні гострою соціальною проблемою залишається високий рівень передчасної смертності, особливо чоловіків, що спричинює на 12–14 років нижчу порівняно з розвиненими країнами тривалість життя. З кожної тисячі 20-річних юнаків до 65-річного віку не доживають 389 (на 300 більше, ніж у Швеції чи Швейцарії, на 200 більше, ніж у Польщі). Не скорочується 10-річний розрив між тривалістю життя чоловіків і жінок, що вдвічі перевищує аналогічний показник у розвинених країнах [14]. Імовірність смерті від хвороб з чотирьох основних груп неінфекційних захворювань (хвороби системи кровообігу в Україні посідають I місце в структурі смертності, злоякісні новоутворення — II, хвороби органів травлення — III та дихання — IV) населення віком від 30 до 70 років становить 28 %, причому в найближчі десятиліття поширеність неінфекційних захворювань та зумовлена ними смертність зростатимуть, у тому числі через старіння [27]. Частка травматизму невиробничого характеру із смертельним наслідком становить понад 9 % загальної кількості померлих, тобто близько 70 тис. осіб, здебільшого це смерті та травми в ДТП [14]. У 75 % випадків травми виникають в осіб працездатного віку та потребують тривалої реабілітації.

За результатами оцінки Інститутом метрики та оцінки здоров'я (Institute for Health Metrics and Evaluation) статистичних даних за 2017 рік в Україні найбільш частою причиною передчасної смертності та інвалідності є ішемічна хвороба серця (ІХС), інсульт посідає друге місце — у порівнянні з середніми показниками щодо ІХС вони

в 2,6 рази вищі, а інсульту — в 1,2 рази [29], третину тих, що перенесли інсульт, складають хворі працездатного віку, а до праці ж повертається лише кожен п'ятий. За цими ж даними цироз, як причина передчасної смертності та інвалідності, посідає четверте місце, з показниками в 3,15 разів вищими за середні [29], що пов'язано з стабільно високими рівнями захворюваності на вірусні гепатити та гепатити токсичної етіології; збільшується (більш ніж у 2 рази) захворюваність на жовчнокам'яну та виразкову хвороби.

Основними проблемними питаннями репродуктивного здоров'я в країні є материнська смертність та смертність немовлят, високий рівень абортів, ускладнень вагітності та пологів, невиношування вагітності, поширеність жіночої та чоловічої безплідності, зростання онкологічної патології у молодому віці [14]. Лікування захворювань сечостатевої системи, безпліддя є профілем бальнеогрязьового курорту [24, 25].

Зі здоров'ям і демографічними тенденціями, що характеризують 21-е століття, системи охорони здоров'я стикаються з новими викликами: люди живуть довше і мають вищий рівень інвалідності. За останніми директивами Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) (2017 р.) зміцнення систем охорони здоров'я для надання реабілітаційних послуг допомагає забезпечити людям не тільки довше, а й жити добре, тобто зберігаючи високу якість життя [31]. Реабілітаційні послуги є необхідними на усіх етапах надання медичної допомоги [30]. За оцінкою ВООЗ, зробленою в 2015 р.,

реабілітаційні послуги в Україні традиційно надаються в курортному середовищі [28].

В ДУ «Укр. НДІ МР та К МОЗ України» створено науково-методичну та організаційну базу для відкриття та функціонування спеціалізованих відділень ранньої санаторної реабілітації (зокрема, у рамках співробітництва з Фондом соціального страхування (ФСС) України) у співпраці з провідними інститутами Національної академії медичних наук та МОЗ України за напрямками:

– захворювання серцево-судинної системи: рання реабілітація після гострого інфаркту міокарда, операцій на судинах і клапанах серця тощо;

– захворювання центральної і периферичної нервової систем після церебральних судинних кризів, малих і великих інсультів, травм центральної і периферичної нервової системи;

– захворювання опорно-рухового апарату: після травм та оперативних втручань на опорно-руховому апараті;

– захворювання шлунково-кишкового тракту: після операції з приводу виразкової хвороби, захворювань жовчовивідних шляхів, гепатитів;

– захворювання дихальної системи: після гострої пневмонії та загострення хронічних неспецифічних захворювань легень;

– постраждалих в результаті аварії на ЧАЕС;

– учасників бойових дій, зокрема, медико-психологічна реабілітація учасників АТО.

Створення та функціонування впродовж більше 40 років системи ранньої санаторно-курортної реабілітації [10] підтвердило її високу ефективність та економічну значущість – скоротився термін перебування хворого в стаціонарі, термін непрацездатності, зменшилась кількість ускладнень та випадків хронізації процесу, інвалідизації, хворі скоріше стали повертатися до праці, зокрема, при захворюваннях серцево-судинної системи [1, 22, 26], опорно-рухового апарату [2, 3, 18, 20], неврологічних захворюваннях [6, 11], гепатобіліарної системи [4], патології вагітних та гінекологічних захворюваннях [24, 25] тощо.

Під науково-методичним керівництвом ДУ «Укр. НДІ МР та К МОЗ України» створено низку відділень ранньої медичної реабілітації в санаторно-курортних закладах різної форми власності та відомчого підпорядкування, у тому числі «силових» відомств. Розроблено показання та протипоказання щодо спрямування на реабілітацію, науково обґрунтовано методи відновлювального лікування, які засновано на поєднаному застосуванні природних лікувальних ресурсів та фізичних лікувальних чинників, проведення фундаментальних досліджень механізму дії природних лікувальних ресурсів та фізичних факторів задля обґрунтування та створення новітніх технологій медичної реабілітації, медично-психологічної реабілітації [8, 9, 12, 23].

ДУ «Укр. НДІ МР та К МОЗ України» розроблено методичну та організаційну базу створення відділень санаторної реабілітації для дітей після хіміотерапії з приводу онкогематологічної патології, що є ефективним у лікуванні таких хворих та перспективним напрямом надання реабілітаційних послуг в санаторно-курортних закладах

України (завдяки наявності умови для надання профільної, психосоматичної реабілітації для даної категорії хворих, зокрема дітей, та лікування супутніх захворювань, викликаних попередньою хіміотерапією) [5, 17]. Також новим напрямком в санаторній реабілітації є медико-психологічна реабілітація учасників АТО [21].

Одним з діючих в теперішній час механізмів надання послуг ранньої реабілітаційної допомоги є рання санаторна реабілітація для осіб, застрахованих в ФСС України. Це дієвий механізм надання послуг з ранньої реабілітації після виписки зі стаціонару хворим, які перенесли певні гострі захворювання, а також вагітним з певними патологіями.

Послуги ранньої санаторної реабілітації — соціальні послуги з лікування застрахованих осіб та членів їх сімей після перенесених захворювань і травм у реабілітаційних відділеннях санаторно-курортних закладів — в Україні надаються за рахунок коштів ФСС України згідно Постанови Правління ФСС України від 13 липня 2017 року № 39 «Про затвердження Порядку відшкодування витрат за надані соціальні послуги з лікування застрахованих осіб та членів їх сімей після перенесених захворювань і травм у реабілітаційних відділеннях санаторно-курортних закладів за рахунок коштів ФСС України» [19].

Застрахована особа має право вільного вибору реабілітаційного відділення санаторно-курортного закладу відповідно до медичних показань за профілем медичної реабілітації згідно з Переліком, який надається ФСС, що повністю відповідає основним парадигмам реформування системи охорони здоров'я в Україні – пацієнт-орієнтованому підходу та принципу «гроші йдуть за пацієнтом», викладеним в Національній стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015 – 2020 років [15].

Перелік санаторно-курортних закладів у розрізі профілів медичної реабілітації для відшкодування витрат за надані застрахованим особам послуги із реабілітаційного лікування затверджується наказом виконавчої дирекції ФСС та оприлюднюється на офіційному веб-сайті ФСС, який постійно оновлюється [16]. До переліку включаються санаторно-курортні заклади, які мають: ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики; вищу або першу категорії акредитації Міністерства охорони здоров'я України; реабілітаційні відділення, оснащені необхідним обладнанням та забезпечені медичним персоналом відповідної фахової підготовки (освіти); розташовані на територіях курортів, в лікувально-оздоровчій місцевості, де органи державної влади України здійснюють свої повноваження в повному обсязі згідно до Наказу виконавчої дирекції ФСС України від 26.10.2017 № 198-ос «Кваліфікаційні вимоги до санаторно-курортних закладів для надання послуг з лікування застрахованих осіб та членів їх сімей після перенесених захворювань і травм у реабілітаційних відділеннях» [13]. Послуги з ранньої санаторної реабілітації можуть надаватися санаторно-курортними закладами, при дотриманні вимог ФСС, незалежно від форми власності та відомчого підпорядкування, що надає можливість розвитку принципів державно-приватного партнерства при наданні медичних

послуг та є економічно доцільним в умовах обмежених ресурсних можливостей для реабілітації.

За рахунок коштів ФСС застрахованим особам надаються послуги з реабілітаційного лікування згідно з переліком профілів медичної реабілітації:

1. Нейрореабілітація:

– підгострий період інсультів (після оперативних втручань на судинах мозку або без них);
– підгострий період черепно-мозкових травм.

2. М'язово-скелетна реабілітація:

– підгострий період після операцій на опорно-руховому апараті (ортопедичних, травматологічних);
– підгострий період опіків;
– ревматологічні захворювання.

3. Кардіо-пульмонарна реабілітація:

– підгострий період інфаркта міокарда (після оперативних втручань на судинах серця або без них);
– стан після пролікованої нестабільної стенокардії (після оперативних втручань на судинах серця або без них);
– підгострий період після операцій на серці;
– підгострий період захворювань легень;
– підгострий період після операцій на легенях, у тому числі з приводу гнійних процесів нетуберкульозного характеру;
– цукровий діабет.

4. Медико-психологічна реабілітація учасників АТО:

– порушення адаптації;
– розлади, пов'язані із споживанням їжі;
– неорганічні розлади сну;
– соматоформні розлади;
– неврастенія.

5. Реабілітація після оперативних втручань на органах зору:

– підгострий період після оперативних втручань на органах зору.

6. Реабілітація при порушенні перебігу вагітності:

– ускладнена вагітність.

7. Інша (соматична) реабілітація:

– підгострий період після оперативних втручань на органах травлення;
– підгострий період після оперативних втручань на органах сечостатевої системи (оперативного та інструментального видалення каменів з нирок і сечових шляхів, ударно-хвильової літотрипсії);
– підгострий період після оперативних втручань на жіночих статевих органах.

Застрахована особа має право на лікування в реабілітаційному відділенні санаторно-курортного закладу відповідно до медичних показань за рекомендацією лікуючого лікаря та за наявності висновку лікарсько-консультативної комісії (ЛКК) лікувально-профілактичного закладу, клініки медичної науково-дослідної установи або жіночої консультації згідно з додатком 3 до Порядку [19]. Застрахована особа, яка брала безпосередню участь в антитерористичній операції, має право на лікування (у супроводі членів сім'ї: чоловік/дружина, неповнолітні діти) в реабілітаційному відділенні санаторно-курортного закладу за профілем медико-психологічної реабілітації

за рахунок коштів ФСС один раз після демобілізації за наявності відповідних медичних показань. Термін лікування в реабілітаційному відділенні визначається лікуючим лікарем та ЛКК, який є необхідним для відновлення здоров'я та працездатності застрахованої особи відповідно до профілю лікування та особливостей перебігу хвороби, але не більше 24 днів. На період перебування в санаторно-курортному закладі хворому видається відкритий листок непрацездатності згідно діючих нормативів.

Діагностичні та лікувальні послуги надаються за призначенням лікаря та за відсутності протипоказань. Повний обсяг обов'язкових діагностичних та лікувальних послуг повинен надаватися застрахованим особам за призначенням лікуючого лікаря не нижче рівня діючих стандартів (клінічних протоколів) санаторно-курортного лікування, затверджених наказами Міністерства охорони здоров'я України від 06.02.2008 № 56 та від 28.05.2009 № 364 [23]. Для надання послуг з лікування хворих за профілями нейро- та кардіопульмонарна реабілітація у відповідних реабілітаційних відділеннях санаторно-курортного закладу повинна функціонувати палата інтенсивної терапії.

Станом на 18.03.2019 р. (сайт ФСС [16]) до Переліку санаторно-курортних закладів у розрізі медичної реабілітації для відшкодування витрат за надані застрахованим особам послуги із реабілітаційного лікування входять наступні санаторно-курортні заклади м. Одеса та Одеської області (Куяльник, смт. Сергіївка) за профілем медичної реабілітації:

1. Нейрореабілітація: *підгострий період інсультів (після оперативних втручань на судинах мозку або без них), підгострий період черепно-мозкових травм* – ТОВ «Багатопрофільний санаторій «Сартус».

2. М'язово-скелетна реабілітація: *підгострий період після операцій на опорно-руховому апараті (ортопедичних, травматологічних), ревматологічні захворювання* – ТОВ «Примор'я» санаторій ім. С. Лазо, ДП «Південь-Курорт-Сервіс» Санаторій «Орізонт», Клінічний санаторій «Аркадія» Державної прикордонної служби України, ДП «Клінічний санаторій ім. Пирогова» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця», ТОВ «Багатопрофільний санаторій «Сартус».

3. Кардіо-пульмонарна реабілітація:

– *підгострий період інфаркта міокарда (після оперативних втручань на судинах серця або без них); стан після пролікованої нестабільної стенокардії (після оперативних втручань на судинах серця або без них); підгострий період після операцій на серці* – ТОВ «Багатопрофільний санаторій «Сартус».

– *підгострий період захворювань легень; підгострий період після операцій на легенях, у тому числі з приводу гнійних процесів нетуберкульозного характеру* – ТОВ «Примор'я» санаторій ім. С. Лазо, ДП «Південь-Курорт-Сервіс» Санаторій «Орізонт», ТОВ «Багатопрофільний санаторій «Сартус».

– *цукровий діабет* — ТОВ «Примор'я» санаторій ім. С. Лазо, ДП «Клінічний санаторій ім. Горького» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця».

4. Медико-психологічна реабілітація учасників АТО: *порушення адаптації; розлади, пов'язані із спо-*

живанням їжі; неорганічні розлади сну; соматоформні розлади; неврастенія — ТОВ «Примор'я» санаторій ім. С. Лазо, ДП «Клінічний санаторій ім. Горького» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця».

5. Реабілітація після оперативних втручань на органах зору: *підгострий період після оперативних втручань на органах зору* — ДП «Клінічний санаторій ім. Горького» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця».

6. Реабілітація при порушенні перебігу вагітності: *ускладнена вагітність* — ДП «Південь-Курорт-Сервіс» Санаторій «Орізонт», ДП «Клінічний санаторій ім. Пирогова» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця».

7. Інша (соматична) реабілітація:

– *підгострий період після оперативних втручань на органах травлення* — ДП «Клінічний санаторій ім. Горького» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця».

– *підгострий період після оперативних втручань на органах сечостатевої системи (оперативного та інструментального видалення каменів з нирок і сечових шляхів, ударно-хвильової літотрипсії)* — ДП «Клінічний санаторій ім. Горького» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця».

– *підгострий період після оперативних втручань на жіночих статевих органах* — ТОВ «Примор'я» санаторій ім. С. Лазо, ДП «Клінічний санаторій ім. Пирогова» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця».

Одеська область володіє практично усіма природними лікувальними ресурсами (ПЛР), розповсюдженими на території України, що робить її унікальною для санаторної реабілітації [7]. Південь України відноситься до сприятливої кліматичної зони, характеризується поєднанням приморського клімату з континентальним кліматом степів. Одеська група курортів включає: Куяльник, Лузанівку, Хаджибей, Лермонтовський, Аркадію, Великий Фонтан, Кароліно-Бугаз, Затоку, Приморський, Сергіївку, Лебедівку, Малу Долину тощо. Здебільшого це бальнеогрязьові кліматичні приморські курорти. Кліматична характеристика курортів: поєднання морського, степового клімату з теплим літом (липень +23 °С) і м'якою зимою (січень –5 °С); ПЛР: мінеральні води хлоридні натрієві, гідрокарбонатно-сульфатно-хлоридні натрієві, хлоридні натрієві з підвищеним вмістом метакремніевої кислоти, що використовуються для внутрішнього і зовнішнього вживання, мулові сульфідні пелоїди Куяльницького і Шаболатського лиманів, ропа лиманів, морська вода. Показання для направлення на курорти: захворювання органів травлення, опорно-рухового апарату, ураження центральної і периферичної нервової систем, серцево-судинної, дихальної, сечостатевої, ендокринної систем тощо [7].

Вчасно та в повному обсязі проведена рання, у тому числі санаторна, реабілітація хворих на основні соціально значущі групи неінфекційних захворювань є запорукою збереження високої якості життя хворих, найскорішого відновлення працездатності та повернення хворих до активного соціального життя, зменшує витрати на медичну допомогу (завдяки зменшенню термінів перебування хворого в стаціонарі, що є більш затратним; запобігання хронізації захворювань тощо).

Висновки

1. В Україні зберігається високий рівень захворюваності, смертності та інвалідизації від основних груп неінфекційних захворювань. Етапність та повний обсяг надання медичної допомоги, включно з реабілітаційною, є запорукою відновлення працездатності працюючого населення, попередження хронізації, покращення якості життя.

2. Основні парадигми реформування системи охорони здоров'я в Україні — пацієнт-орієнтований підхід та принцип «гроші йдуть за пацієнтом» — є принципами вибору реабілітаційного закладу та повною мірою реалізується при наданні послуг ранньої санаторної реабілітації за рахунок Фонду соціального страхування України.

3. Надання послуг ранньої санаторної реабілітації в санаторно-курортних закладах України незалежно від форми власності та відомчого підпорядкування дає можливість цілорічного функціонування курортів, що є запорукою їх сталого розвитку, ефективною боротьбою з сезонністю надання санаторно-курортних послуг, цілорічної зайнятості медичного персоналу санаторно-курортних закладів. Також в сучасних умовах реформування системи охорони здоров'я зростають можливості реалізовувати принципи державно-приватного партнерства при наданні медичних послуг, зокрема, з ранньої санаторної реабілітації.

4. Розташування санаторно-курортних закладів, що надають послуги з ранньої реабілітації, на територіях курортів, в лікувально-оздоровчій місцевості та, безперечно, наявність природних лікувальних ресурсів в даній місцевості, є пріоритетним. Одеська область має унікальні природні лікувальні ресурси, які використовуються з лікувально-оздоровчою метою — це мінеральні води різних типів для внутрішнього та зовнішнього застосування, лікувальні грязі (пелоїди) Куяльницького та Шаболатського лиманів, ропа, морська вода та кліматичні умови, що робить можливим надавати послуги практично за всіма профілями медичної реабілітації за рахунок ФСС. Нажаль, жодна санаторно-курортна установа Одеської області не надає послуги з реабілітації у підгострому періоді опіків, попри те, що ресурсна база для таких послуг безперечно наявна.

5. Реабілітаційна база санаторно-курортних закладів України, зокрема, Одеської області, може використовуватися для цілорічного стаціонарного, амбулаторно-поліклінічного (денний стаціонар) лікування, кваліфікованого догляду за хворими різних вікових груп з наслідками: травм, ортопедичних, неврологічних, нейрохірургічних, гінекологічних, дитячих захворювань, оперативних втручань, хвороб органів кровообігу, дихання, травлення, сечостатевої системи та інших захворювань, які потребують комплексу відновних (реабілітаційних) заходів з метою скорішого відновлення працездатності хворих, попередження їх інвалідизації, повернення до активного життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. **БАБОВ К. Д., ВОЛОШИНА Е. Б., ФИСЕНКО Л. И.** Применение лечебных физических факторов в реабилитации пациентов с ишемической болезнью сердца. *Український кардіологічний журнал*. 2001. № 1. С. 96–101.
2. **БАБОВА І. К.** Санаторно-курортна реабілітація хворих після ендопротезування кульшового суглоба: автореф. дис. ... д. мед. наук: 14.01.33. Ялта, 2011. 35 с.
3. Відновлювальне лікування хворих з диспластичною та дегенеративно-дистрофічною патологією кульшових суглобів / За ред. К. Д. Бабова, Н. Г. Ніколаєвої, І. В. Рой, В. І. Маколінця. Київ: КИМ, 2012. 68 с.
4. **Н. В. ДРАГОМИРЕЦЬКА, Г. М. ІЖА ТА ІН.** Застосування природних та преформованих фізичних чинників у комплексному лікуванні хворих на хронічний вірусний гепатит С: Посібник. Одеса: Фенікс, 2013. 120 с.
5. Збірник нормативних матеріалів санаторно-курортної реабілітації дітей в періоді ремісії онкологічних захворювань / За ред. В. О. Поберської, К. Д. Бабова. Одеса: Поліграф, 2014. 164 с.
6. **КОЗЯВКІН В. І.** Метод проф. В. Козьякіна. Система інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації. Блок кінезотерапії. Львів: «МАЛТИ-М», 2004. 126 с.
7. Курорти та санаторії України: Науково-практичний довідник / За ред. К. Д. Бабова, В. В. Єжова та О. М. Торохтіна. Київ: Фолігрант, 2009. 432 с.
8. Лечебные грязи (пелоиды) Украины. Ч. 2. / Под общ. ред. М. В. Лободы, К. Д. Бабова, Т. А. Золотаревой, Е. М. Никопеловой. Київ: «КИМ», 2007. 336 с.
9. **ЗОЛОТАРЕВА Т. А., БАБОВ К. Д., НАСИБУЛЛИН Б. А., КОЗЯВКІН В. І., ТОРОХТИН А. М.** Медицинская реабилитация. Киев: КИМ, 2012. 496 с.
10. Медична реабілітація в санаторно-курортних закладах ЗАТ «Укрпрофоздоровниця» / за ред. Е. О. Колесника. Київ: Купріянова, 2004. 205 с.
11. Медицинская реабилитация постинсультных больных / Под ред. И. З. Самосуя, В. И. Козьякина, М. В. Лободы. Київ: «Здоров'я», 2010. 423 с.
12. Мінеральні води України / За ред. Е. О. Колесникова, К. Д. Бабова. Київ: Купріянова, 2005. 576 с.
13. Наказ виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України від 26.10.2017 № 198-ос «Кваліфікаційні вимоги до санаторно-курортних закладів для надання послуг з лікування застрахованих осіб та членів їх сімей після перенесених захворювань і травм у реабілітаційних відділеннях» / Фонд соціального страхування України. URL: <http://www.fssu.gov.ua>
14. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові показники для досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) 2017 р. URL: <http://www.un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvity/un-in-ukraine-publications/4203-2017-natsionalna-dopovid-tsili-staloho-rozvytku-ukraina-iakavyznachae-bazovi-pokaznyky-dlia-dosiahnennia-tsilei-staloho-rozvytku-tssr>
15. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015 – 2020 років. URL: http://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Strategiya_UKR.pdf
16. Перелік санаторно-курортних закладів у розрізі профілів медичної реабілітації для відшкодування витрат за надані застрахованим особам послуги із реабілітаційного лікування / Фонд соціального страхування України. URL: http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/printable_article/952253
17. Питьевые минеральные воды в санаторно-курортной реабилитации детей с онкозаболеваниями / За ред. В. А. Поберской, К. Д. Бабова. Киев: КИМ, 2013. 195 с.
18. **ПОЛИВОДА А. Н., ЛИТВИНЕНКО А. Г., ВИШНЕВСКИЙ В. А.** Артроз. Консервативные и хирургические методы в лечении и этапной медицинской реабилитации. Одесса: Астропринт, 2007. 320 с.
19. Постанова Правління Фонду соціального страхування України від 13 липня 2017 року № 39 «Про затвердження Порядку відшкодування витрат за надані соціальні послуги з лікування застрахованих осіб та членів їх сімей після перенесених захворювань і травм у реабілітаційних відділеннях санаторно-курортних закладів за рахунок коштів Фонду соціального страхування України» / Фонд соціального страхування України. URL: <http://www.fssu.gov.ua>
20. Пути и средства оптимизации репаративной регенерации / Под ред. А. Н. Поливоды. Одесса: Астропринт, 2013. 416 с.
21. Реабілітація постраждалих в умовах надзвичайних ситуацій та бойових дій. Посттравматичний стресовий розлад: монографія / За ред. К. Д. Бабова, І. Я. Пінчук, В. В. Стеблюка. Одеса: «ПОЛІГРАФ», 2015. 240 с.
22. Санаторный этап реабилитации больных ишемической болезнью сердца / под ред. В. А. Боброва, И. К. Следзевской. Київ: Здоров'я, 1995. 112 с.
23. Стандарти (клінічні протоколи) санаторно-курортного лікування / за заг. ред. М. В. Лободы, К. Д. Бабова, Т. А. Золотаревой, Л. Я. Гриняєвої. Київ: КИМ, 2008. 416 с.
24. Фізична реабілітація в акушерстві: Навчальний посібник / О. А. Владимиров, Н. І. Владимірова, О. К. Марченко та ін. Київ, 2009. 100 с.
25. Фізична реабілітація в гінекології: Навчальний посібник / О. А. Владимиров, Н. І. Владимірова, А. В. Гончарова. Київ, 2010. 80 с.
26. **ЮШКОВСЬКА О. Г.** Фізична реабілітація хворих на ішемічну хворобу серця. Монографія. Одеса: «Видавництво ВМВ», 2009. 224 с.
27. Global status report on noncommunicable diseases 2014. WHO, 2014.
28. **GOLIK V., SYVAK O.** Assessment of national disability, health and rehabilitation system in Ukraine. Reflections disability and rehabilitation subcluster meeting, march 11, 2016. *Український вісник медико-соціальної експертизи*. 2016. № 1 (19). С. 26–62.
29. Institute for Health Metrics and Evaluation. URL: <http://www.healthdata.org/ukraine>.
30. DeLisa J. A., Gans B. M. Physical medicine and rehabilitation: principles and practice. 4-th ed. In 2 Vol. Philadelphia: Lippincott–Raven Publishers, 2005.
31. World Health Organization. Rehabilitation 2030: A Call for Action. URL: <http://www.who.int/rehabilitation/rehab-2030/en/>.

REFERENCES

1. **BABOV K. D., VOLOSHINA E. B., FISENKO L. I.** Primenenie lechebnykh fizicheskikh faktorov v reabilitatsii patients s ishemicheskoy bolezn'yu serdtsa [The use of therapeutic physical factors in the rehabilitation of patients with coronary heart disease]. *Ukrayins'kyi kardiologichnyy zhurnal* [Ukrainian Journal of Cardiology]. 2001, No. 1, pp. 96-101.
2. **BABOVA I. K.** *Sanatorno-kurortna reabilitatsiya khvorykh pislya endoprotezuвання kul'shovocho suhloba: avtoref. dys. ... d. med. nauk: 14.01.33* [Sanatorium and resort rehabilitation of patients after hip replacement: abstract of dis. ... dr. med. sci.]. Yalta, 2011, 35 p.
3. Vidnovlyval'ne likuvannya khvorykh z dysplastichnoyu ta deheneryatyno-dystrofičnoyu patolohiyeyu kul'shovykh suhlobiv [Restorative treatment of patients with dysplastic and degenerative-degenerative pathology of hip joints]. Ed. by K. D. Babov, N. H. Nikolayeva, I. V. Roy, V. I. Makolynets. Kyiv: KIM, 2012, 68 p.
4. **N. V. DRAHOMYRETS'KA, H. M. IZHA ET AL.** Zastosuvannya pryrodnykh ta preformovanykh fizychnykh chynnykiv u kompleksnomu likuvanni khvorykh na khronichnyy virusnyy hepatyt S: Posibnyk [The use of natural and preformed physical factors in the treatment of patients with chronic hepatitis C: A Handbook]. Odesa: Feniks, 2013, 120 p.
5. Zbirnyk normatyvnykh materialiv sanatorno-kurortnoyi reabilitatsiyi ditey v periodi remisiiy onkologichnykh zakhvoryuvan' [Collection of normative materials of sanatorium and resort rehabilitation of children in the period of remission of oncological diseases]. Ed. by V. O. Pobers'ka, K. D. Babov. Odesa: Polihraf, 2014, 164 p.
6. **KOZYAVKIN V. I.** Metod prof. V. Koz'yavkina. Systema intensyvnoyi neyrofiziologichnoyi reabilitatsiyi. Blok kinezoterapiyi [Method of Professor V. Koz'yavkin. System of intensive neurophysiological rehabilitation. Kinesitherapy block]. Lviv: «MALTI-M», 2004, 126 p.
7. Kurorty ta sanatoriyi Ukrayiny: Naukovo-praktychnyy dovidnyk [Resorts and sanatoriums of Ukraine: Scientific and practical guide]. Ed. by K. D. Babov, V. V. Yezhov, O. M. Torokhtin. Kyiv: Folihrant, 2009, 432 p.
8. Lechebnye gryazi (peloidy) Ukrainy [Therapeutic mud (peloids) of Ukraine]. P. 2. Ed. by M. V. Loboda, K. D. Babov, T. A. Zolotareva, E. M. Nikipelova. Kyiv: «KIM», 2007, 336 p.
9. **ZOLOTAREVA T. A., BABOV K. D., NASIBULIN B. A., KOZYAVKIN V. I., TOROKHTIN A. M.** Meditsinskaya reabilitatsiya [Medical rehabilitation]. Kyiv: KIM, 2012, 496 p.
10. Medychna reabilitatsiya v sanatorno-kurortnykh zakladakh ZAT «Ukrprofzodorovnytsya» [Medical rehabilitation in the sanatorium and resort facilities of JSC «Ukrprofzodorovnytsya»]. Ed. by E. O. Kolesnyk. Kyiv: Kupriyanova, 2004, 205 p.
11. Meditsinskaya reabilitatsiya postinsul'tnykh bol'nykh [Medical rehabilitation of post-stroke patients]. Ed. by I. Z. Samosyuk, V. I. Koz'yavkin, M. V. Loboda. Kyiv: «Zdorov'ya», 2010, 423 p.
12. Mineral'ni vody Ukrayiny [Mineral waters of Ukraine]. Ed. by E. O. Kolesnyk, K. D. Babov. Kyiv: Kupriyanova, 2005, 576 p.
13. Nakaz vykonavchoyi dyrektsiyi Fondu sotsial'noho strakhuvannya Ukrayiny vid 26.10.2017 # 198-os «Kvalifikatsiyni vymohy do sanatorno-kurortnykh zakladiv dlya nadannya posluh z likuvannya zastrakhovanykh osib ta chleniv yikh simey pislya perenesenykh zakhvoryuvan' i travm u reabilitatsiynykh viddilennyakh». Fond sotsial'noho strakhuvannya Ukrayiny [Order of the Executive Directorate of the Social Insurance Fund of Ukraine dated October 26, 2017 No. 198-os «Qualification requirements for sanatorium and spa establishments for the provision of services for the treatment of insured persons and their families after suffering diseases and injuries in rehabilitation departments». Social Insurance Fund of Ukraine]. URL: <http://www.fssu.gov.ua>
14. Natsional'na dopovid' «Tsili staloho rozvytku: Ukrayina», yaka vyznachaye bazovi pokaznyky dlya dosyahnennya Tsiley staloho rozvytku (TsSR) 2017 r. [National Report «Sustainable Development Goals: Ukraine», which defines the baseline for achieving the Sustainable Development Goals (CSR), 2017]. URL: <http://www.un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvity/un-in-ukraine-publications/4203-2017-natsionalna-dopovid-tsili-staloho-rozvytku-ukraina-iaka-vyznachaie-bazovi-pokaznyky-dlia-dosyahnennia-tsilei-staloho-rozvytku-tssr>
15. Natsional'na stratehiya reformuvannya systemy okhorony zdorov'ya v Ukrayini na period 2015 — 2020 rokiv [National strategy for reforming the health care system in Ukraine for the period 2015 — 2020]. URL: http://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Strategiya_UKR.pdf
16. Perelik sanatorno-kurortnykh zakladiv u rozrizi profiliv medychnoyi reabilitatsiyi dlya vidshkoduvannya vytrat za nadani zastrakhovanykh osobam posluhy iz reabilitatsiynoho likuvannya. Fond sotsial'noho strakhuvannya Ukrayiny [List of sanatorium and spa establishments in terms of medical rehabilitation profiles for reimbursement of expenses for insured persons provided with rehabilitation treatment. Social Insurance Fund of Ukraine]. URL: http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/printable_article/952253
17. Pit'evye mineral'nye vody v sanatorno-kurortnoyi reabilitatsii ditey s onkozabolevaniyami [Drinking mineral waters in the sanatorium-resort rehabilitation of children with cancer]. Ed. by V. A. Poberskaya, K. D. Babov. Kiev: KIM, 2013, 195 p.
18. **POLIVODA A. N., LITVINENKO A. G., VISHNEVSKIY V. A.** Artroz. Konservativnye i khirurgicheskie metody v lechenii i etapnoy meditsinskoy reabilitatsii [Arthrosis Conservative and surgical methods in the treatment and staged medical rehabilitation]. Odesa: Astroprint, 2007, 320 p.
19. Postanova Pravlinnya Fondu sotsial'noho strakhuvannya Ukrayiny vid 13 lypnya 2017 roku # 39 «Pro zatverdzhennya Poryadku vidshkoduvannya vytrat za nadani sotsial'ni posluhy z likuvannya zastrakhovanykh osib ta chleniv yikh simey pislya perenesenykh zakhvoryuvan' i travm u reabilitatsiynykh viddilennyakh sanatorno-kurortnykh zakladiv za rakhunok koshtiv Fondu sotsial'noho strakhuvannya Ukrayiny». Fond sotsial'noho strakhuvannya Ukrayiny [Resolution of the Board of the Social Insurance Fund of Ukraine dated July 13, 2017 No. 39 «On Approval of the Procedure for Compensation of Costs for Provided Social Services for the Treatment of Insured Persons and their Family Members after Transferred Diseases and Injuries in the Rehabilitation Departments of Sanatorium and Resort Facilities at the Expense of the Fund of the Social Insurance Fund of Ukraine». Social Insurance Fund of Ukraine]. URL: <http://www.fssu.gov.ua>
20. Puti i sredstva optimizatsii reparativnoy regeneratsii [Ways and means of optimization of reparative regeneration]. Ed. by A. N. Polivoda. Odesa: Astroprint, 2013, 416 p.
21. Reabilitatsiya postrazhdal'nykh v umovakh nadzvychaynykh sytuatsiy ta boyovykh diy. Posttravmatychnyy stresovyy rozlad: monohrafiya [Rehabilitation of victims in conditions of emergencies and fighting. Post-traumatic stress disorder: a monograph]. Ed. by K. D. Babov, I. Ya. Pinchuk, V. V. Steblyuk. Odesa: «POLIHRAF», 2015, 240 p.
22. Sanatornyy etap reabilitatsii bol'nykh ishemicheskoy bolezn'yu serdtsa [Sanatorium stage of rehabilitation of patients with coronary heart disease]. Ed. by V. A. Bobrov, I. K. Sledzevskaia. Kiev: Zdorov'ya, 1995, 112 p.
23. Standarty (klinichni protokoly) sanatorno-kurortnoho likuvannya [Standards (clinical protocols) of sanatorium and resort treatment]. Ed. by M. V. Loboda, K. D. Babov, T. A. Zolotar'ova, L. Ya. Hrinayeva. Kyiv: KIM, 2008, 416 p.
24. Fizychna reabilitatsiya v akusherstvi: Navchal'nyy posibnyk [Physical rehabilitation in obstetrics: Manual]. O. A. Vladymyrov, N. I. Vladymyrova, O. K. Marchenko et al. Kyiv, 2009, 100 p.

25. Fizychna reabilitatsiya v hinekologiyi: Navchal'nyy posibnyk [Physical Rehabilitation in Gynecology: A Manual]. O. A. Vladymyrov, N. I. Vladymyrova, A. V. Honcharova. Kyiv, 2010, 80 p.

26. YUSHKOVSKA O. H. Fizychna reabilitatsiya khvorokh na ishemichnu khvorobu sertsya. Monohrafiya [Physical rehabilitation of patients with ischemic heart disease. Monograph]. Odesa: «Vydavnytstvo VMV», 2009, 224 p.

27. Global status report on noncommunicable diseases 2014. WHO, 2014.

28. GOLIK V., SYVAK O. Assessment of national disability, health and rehabilitation system in Ukraine. Reflections disability and rehabilitation subcluster meeting, march 11, 2016. *Ukrayins'kyi*

visnyk medyko-sotsial'noyi ekspertyzy [Ukrainian Herald of Medical and Social Expertise]. 2016, No. 1 (19), pp. 26–62.

29. Institute for Health Metrics and Evaluation. URL: <http://www.healthdata.org/ukraine>.

30. DELISA J. A., GANS B. M. Physical medicine and rehabilitation : principles and practice. 4-th ed. In 2 Vol. Philadelphia: Lippincott–Raven Publishers, 2005.

31. World Health Organization. Rehabilitation 2030: A Call for Action. URL: <http://www.who.int/rehabilitation/rehab-2030/en/>.

Надійшла 12.03.2019

DOI 10.32618/J19MRBPH14

И. К. БАБОВА¹, В. С. РОЖКОВ²

Анализ услуг ранней санаторной реабилитации в санаторно-курортных учреждениях Одесской области

¹Одесский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины;

²ГУ «Украинский НИИ медицинской реабилитации и курортологии МЗ Украины», г. Одесса

Резюме. Проанализированы тенденции смертности, заболеваемости и инвалидности от основных групп неинфекционных заболеваний в Украине. Описаны механизмы предоставления услуг ранней санаторной реабилитации по основным медицинским направлениям за счет Фонда социального страхования (ФСС) Украины. В статье проанализировано состояние предоставления услуг ранней санаторной реабилитации за счет ФСС в Одесской области, охарактеризованы природные лечебные ресурсы Одесской области. Показаны преимущества для санаторно-курортных учреждений различной формы собственности и ведомственного подчинения, предоставляющих услуги ранней реабилитации: круглогодичное функционирование курортов, является залогом их устойчивого развития, эффективной борьбой с сезонностью предоставления санаторно-курорт-

ных услуг, круглогодичной занятости медицинского персонала санаторно-курортных учреждений; участие в реформировании системы здравоохранения за счет реализации принципов государственно-частного партнерства при оказании медицинских услуг, в том числе с ранней санаторной реабилитации, пациент-ориентированного подхода и принципа «деньги следуют за пациентом». Этапность и полный объем оказания медицинской помощи, включая реабилитационную, является залогом скорейшего восстановления работоспособности и улучшения качества жизни больных, предупреждение хронизации заболеваний и инвалидизации, возвращение к активной жизни.

Ключевые слова: ранняя санаторная реабилитация, неинфекционные заболевания, Фонд социального страхования Украины, Одесская область.

I. K. BABOVA¹, V.S. ROZHKOV²

Analysis of early sanatorium rehabilitation services at the sanatorium and spa establishments of the Odessa region

¹Odessa Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine;

²SI «Ukrainian Research Institute of Medical Rehabilitation and Resort Therapy of Ministry of Health of Ukraine», Odessa

Summary. The mortality and disability trends from the main noncommunicable diseases groups in Ukraine were analyzed. The mechanisms of provision of services of early health-resort rehabilitation in sanatoriums at the expense of the Social Insurance Fund (FSS) of Ukraine are described. The article analyzes the state of the provision of early health-resort rehabilitation services at the expense of the FSS in the Odesa region, describing the natural therapeutic resources of the Odesa region. The advantages for health-resorts of different forms of ownership and departmental subordination that provide early rehabilitation services are shown: all-year-round functioning of the resorts, which is the key to their sustainable development; participation in the reform

of the health care system in Ukraine through the implementation of the principles of public-private cooperation in the provision of medical services, in particular early sanatorium rehabilitation, patient-oriented approach and the principle of «money go for the patient». Full scope of medical care, including rehabilitation, is the key to fast recovery and improvement of patients' quality of life, preventing chronic illness and disability, returning to active life.

Key words: early health-resort (sanatorium) rehabilitation, noncommunicable diseases, Social Insurance Fund of Ukraine, Odessa region.